Interviu: Rodica Diaconu – Florentin Smarandache

RD: Sunteti putin cunoscut in Romania, desi ati publicat 61 de cărți si ati initiat in anul 1980 o miscare de avangarda cunoscuta sub numele de "Paradoxism". Ati sustinut ca aceasta miscare a apărut ca un protest anti-totalitar. Cum au fost acei ani ai dictaturii pentru dvs?
FS: Există şi o necunoaştere intenționată, din partea oficialităților, la adresa unor scriitori din diaspora, poate în mod particular asupra mea. Un exemplu: in situl "României literare", organizat de Corneliu Ionescu, n-au vrut să-mi menționeze numele nici în lista de "Scriitori români", unde erau listați sute, deşi am expediat un e-mail chiar lui CI, iar lui N. Manolescu i-am trimis prin poştă fotocopie după legitimația de scriitor român!
În loc să ne apropie, se pare că vor să ne îndepărteze…Paradoxismul este o miscare internationala de avangarda in literatura, arta, filozofie, chiar si stiinta, bazata pe folosirea excesiva de antiteze, antinomii, contradictii, oximorone, parabole, paradoxuri in creatie. Urmarind largirea sferei artistice prin elemente neartistice si prin experimente contradictorii; in special creatie in contra-timp, contra-sens. Paradoxismul a pornit ca un protest anti-totalitar impotriva unei societati inchise, Romania anilor 1980, unde intreaga cultura era manipulata de un singur grup. Numai ideile lor contau. Noi, ceilalti, nu puteam publica aproape nimic. Si-atunci am zis: hai sa facem literatura… fara a face literatura! Sa scriem… fara sa scriem nimic. Cum? Simplu: literatura-obiect. 'Zborul unei pasari', de pilda, reprezenta un "poem natural", care nu mai era nevoie sa-l scrii, fiind mai palpabil si perceptibil decat niste semne asternute pe hartie, care, in fond, ar fi constituit un "poem artificial": deformat, rezultat printr-o traducere de catre observant a observatului, iar orice traducere falsifica intr-o anumita masura. 'Masinile uruind pe strazi' era un "poem citadin", 'taranii cosand' un "poem semanatorist", 'visul cu ochi deschisi' un "poem suprarealist", 'vorbirea in dodii' un "poem dadaist", 'conversatia in chineza pentru un necunoscator al acestei limbi' un "poem lettrist", 'discutiile alternante ale calatorilor, intr-o gara, pe diverse teme' un "poem postmodernist" (inter-textualism). O clasificare pe verticala? "Poem vizual", "poem sonor","poem olfactiv", "poem gustativ", "poem tactil". Alta clasificare in diagonala: "poem fenomen (al naturii)", "poem stare sufleteasca", "poem obiect/lucru". In pictura, sculptura analog – toate existau in natura, de-a gata. Deci, un protest mut am facut! Mai tarziu, m-am bazat pe contradictii. De ce? Pentru ca traiam in acea societate o viata dubla: una oficiala – propagata de sistemul politic, si alta reala. In mass-media se promulga ca 'viata noastra era minunata', dar in realitate 'viata noastra era mizerabila'. Paradoxul in floare! Si atunci am luat creatia in deriziune, in sense inverse, sincretic. Astfel s-a nascut paradoxismul. Bancurile populare, la mare voga in 'Epoca' Ceausescu, ca o respiratie intelectuala, au fost surse de inspiratie superbe. "Non"-ul si "Anti"-ul din manifestele-mi paradoxiste au avut un caracter creativ, nicidecum nihilistic (C. M. Popa). Trecerea de la paradoxuri la paradoxism a descris-o foarte documentat Titu Popescu intr-o carte clasica asupra miscarii: "Estetica paradoxismului" (1994). Pe cand I. Soare, I. Rotaru, M. Barbu, Gh. Niculescu au studiat paradoxismul in opera mea literara. N. Manolescu se exprima despre un volum de versuri al meu ca este "in raspar". Nu am avut un premergator care sa ma fi influentat, ci m-am inspirat din situatia pe dos care exista in tara. Am pornit din politic, social, si treptat am ajuns la literatura, arta, filozofie, chiar stiinta. Prin experimente bazate pe contradictii s-au adus termeni noi in literatura, arta, filozofie, stiinta, chiar si noi proceduri, metode, algoritmi de creatie. Intr-unul dintre manifeste propusesem deturnarea sensului, de la figurat la propriu, interpretari in contra-sens ale expresiilor si cliseelor lingvistice, etc. Iar in 1993 am efectuat un turneu paradoxist in Brazilia pe la universitati si asociatii literare. In decursul a 20 de ani de existenta a paradoxismului, s-au publicat 25 de carti si peste 200 comentarii (articole, recenzii, note), plus 3 antologii internationale cuprinzand circa 300 scriitori de pe glob, cu texte in diverse limbi.
Anii dictaturii au fost pentru mine lungi şi grei, am şi-un jurnal inedit, "În pragul disperării", Inspectoratul Şcolar din Dolj îmi interzisese să public până şi matematică prin revistele sale. Interdicții de-a participa la congrese de matematică, manuscrise îngropate în via părinților la Bălceşti, lângă un piersic, şi dezgropate în '92 când mă reîntorceam în țară după patru ani… Şi nu conteneam să-mi fac planuri cum să evadez dincolo, în libertate (vezi "Fugit… jurnal de lagăr", două volume; dramaturgul Mircea Radu Iacoban din Iaşi mi-a scris recent să-i expediez şi Vol. II). Evadarea peste graniță, lagăr aproape doi ani în Turcia, exil… Amintiri de care nu doresc să-mi mai aduc aminte!
RD: Cum au privit studentii dvs acest tip de literatura pe care l-ati initiat?
FS: Bazat şi pe calambururi, pe contra-sens, acest tip de literatură a incitat curiozitatea studenților. În Maroc, de pildă, Ben Sergheni a scris şi publicat eseuri despre paradoxism (în franceză).
RD: Cum a fost privita aceasta miscare de avangarda de elita americana?
FS: Am publicat ultimele două antologii paradoxiste cu contribuții de la peste 40, respectiv 100 scriitori din vreo 15 țări, cu texte in 5-6 limbi.
Ca orice avangardă, a beneficiat de aderență în special la noii scriitori, mai deschişi la 'diferit', şi-a întâmpinat reticențe din partea celor mai în vârstă, conservatori.
Socrate, în dialog cu Euthyphro (din tomul cu acelaşi titlu), se lamenta într-o zi că fusese acuzat de Meletus că i-a corupt pe tineri. Cum? Socrate, ca poet sau 'făcător de zei', a inventat zei noi, desconsiderând existența celor vechi.
RD: Sunteti si matematician. Ernesto Sabato(care a studiat si matematica) afirma ca el a facut aceasta
trecere de la matematica la literatura ,pentru ca universul matematicii i se parea strain de cel al
oamenilor. Dvs cum percepeti cele doua universuri (al matematicii si al literaturii)?
FS: Ernesto Sabato a fost un strălucit fizician nuclear, instruit şi în matematici evident, deturnat spre literatură (romancier), şi influențat de bătrânul Borges, deşi cei doi aveau idei opuse. Parisul l-a proiectat pe el în lume! Deşi lider al tineretului comunist

argentinian, oponent al dictaturii militare a generalului Uribu (ca multe, de altfel, în America Latină), a studiat marxismul în fosta Uniune Sovietică, dar şi-a dat seama de crimele stalinismului. A fost prieten cu marii André Breton, Tristan Tzara, cu pictori vestiți: Matta, Dominguez, Lam. Dar l-a preocupat şi interogația asupra inconştientului (ştiințele sunt mai mult în sfera conştientului, excepție cumva psihologic), a crizei civilizației, mizeriei, ororii, tensiunii, dictaturii, scriind o trilogie romanească faimoasă ("Tunelul", 1948, "Eroi şi morminte", 1961, "Abaddon exterminatorul", 1974). Eu mă gândeam la scris ca o terapie, nu doar catharsis. Şi este ceea ce am făcut în jurnale. Simțeam că înnebunesc în aşteptare (exil interior în țară, lagăre, emigrant apoi la… infinit) – în nici un caz pasivitatea şi inutilitatea din "En Attendant Godot" (Beckett) - şi-n felul acesta îmi descărcam sufletul pe hârtie, în mod freudian. Vedeți, matematica nu mi-ar fi oferit această eliberare! Coşmaruri şi speranțe ale înstrăinatului, obsesii revenind des la suprafață. Atunci Sabato a început să refuze scientismul şi pozitivismul matematicii, trecând la mister, simbol, tenebre, inconştient.

Universurile artistice şi cele exacte se complementează şi influențează totuşi. Din conflicte de idei apar noi valențe (Heraclit).

Eu am trecut la literatură pentru că simțeam că-n matematică nu mă puteam revolta! La un moment dat, demonstrațiile deveniseră plate, tehniciste, le lipsea metafizica (lui Aristotel).

Mi s-a părut prea rigid şi perfect universul matematic, pe când lumea este imperfectă, impură, flexibilă, contradictorie.

RD: Socrate, in dialogurile lui Platon,atunci cand rationamentul sau intra intr-o aporie,apela la
poezie.Credeti ca poezia poate sa ofere raspunsuri acolo unde logica se infunda si filosofia se intreaba?

FS: Plato descrie prin Tetralogia 6, *episteme*, capcanele raționamentului (în "Parmenides") şi limitele raționamentului (în "Theaetetus"). Iar prin Tetralogia 2, *eikasia*, relativismul (în "Protagoras"), conținând dialogurile sale privind iluzia de frumusețe şi de ştiință (în "Hippias") şi iluzia de justiție (în "Georgias").

Cu Tetralogia 4, *psuche*, Plato dezbate antagonismul *eros* versus *logos* (în "Phaedrus"), şi destinul sufletului (în "Phaedo").

Da, poezia salvează raționamentul, însă prin metafizică, precum o vorba de duh care convinge mai mult decât o demonstrație plată, înlocuind-o uneori. Poezia oferă posibilități la imposibil.

Logicile moderne au dat peste cap clasicismul în ştiință. Nu doar logica trivalentă ori, mai general, logicile polivalente, dar s-a ajuns la logica fuzzy (infinit-valentă, vagă, imprecisă), logica paraconsistentă (care promulgă ideea că o formulă rezultată din premize contrare nu este neapărat adevărată), dialetistă (care susține că unele contradicții sunt adevărate!), intuiționistică (care lucrează cu sisteme incomplete), până la logica neutrosofică (care cuprinde aceste categorii împreună, şi care poate caracteriza paradoxurile).

Mai concret: în logica dialetistă o propoziție şi negația ei se-ntâmplă să fie adevărate în mod simultan.

Logica neutrosofică atribuie fiecărei asertiuni şi o componentă de "nedeterminare", pe lângă clasicele "adevăr" şi "fals", incluse într-un interval nestandard]-0, 1+[.

Un Congres Internațional de Logică Neutrosofică va avea loc la Universitatea mea, New Mexico, în decembrie 2001.

Logica se înfundă în locuri unde se lucrează cu date neclare, ambigue, venind din surse chiar contrare, ori date partial cunoscute. Şi-atunci este normal ca acel grad de necunoaştere al inputului să se reflecte in output.

Logica modernă pare a fi foarte… nematematică, poetică daca vreți. De fapt logica este domeniul comun al matematicii şi filosofiei.

Din aporie se ajunge la iluzionare.

RD: Daca ar fi sa plecati pe o insula pustie ,ce carte ati lua cu dvs si de ce?

FS: Cum mi-a plăcut să mă documentez, şi chiar creez, in mai multe domenii, cred că vreo enciclopedie, de pildă Britannica (peste 30 de volume), aş lua cu mine. Pe-o insulă pustie, la umbra unui palmier, ar fi plăcut să citeşti şi visezi…

RD: Ati putea sa ne vorbiti despre educatie si necesitatea lecturii. Studentii americani citesc, daca
da ce anume?

FS: Dintr-un studiu statistic, american, reiese că tinerii de azi citesc mai mult decât cei de ieri, dar… atenție, pe Internet. Devii neputincios în fața exploziei informaționale, şi-atunci trebuie să te specializezi cât mai mult (restrâns).

RD: Ati efectuat un turneu paradoxist prin Brazilia, pe la universitati si asociatii. Pe cand un astfel de
turneu in Romania?

FS: Prin Romania am efectuat mini-turnee paradoxiste. În Franța am mai participat la un Festival poetic internațional (Bergerac, 1992), iar anul trecut am fost şi-n Iugoslavia la Uzdin, celebra localitate/centru cultural românesc din Banatul Sârbesc, "misionând" pentru paradoxism.